

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 21 mars 1916 kl. 2 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till skyddande av vissa fågelarter.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 79, hava herrar *von Koch* och *Petrén* yrkat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning och undersökning vidtaga lämpliga åtgärder till skyddande av sådana fågelarter, för vilka ur de i motionen framhållna synpunkter skydd finnes böra beredas, samt, därest för ändamålet riksdagens medverkan erfordras, därom till riksdagen inkomma med förslag.

Motionen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

I anledning av motionen hava yttranden i ärendet inhämtats från kungl. lantbruksstyrelsen och kungl. domänstyrelsen samt dessutom från svenska skogsvårdsföreningens och svenska naturskyddsföreningens styrelser och en del vetenskapsmän. Samtliga sålunda inkomna yttranden bifogas såsom bilagor till utskottets utlåtande.

Utskottet finner motionens syfte mycket beaktansvärt och anser sig i allt väsentligt kunna instämma i vad motionärerna anfört till stöd för sin hemställan. Samtliga de myndigheter och andra sakkunniga, vilka avgivit yttrande över motionen, ha också förordat den påyrkade utredningen, ehuru de visserligen uttalat i någon mån olika meningar beträff-

Utskottet.

fande dels vilka fågelarter som böra skyddas och dels vilka åtgärder som för ändamålet lämpligen böra vidtagas. Av de upplysningar, som under ärendets behandling av utskottet inhämtats, framgår även, att dessa frågor äro av en synnerligen komplicerad natur och kräva en noggrann och sakkunnig undersökning. Därvid synes det emellertid utskottet önskvärt, att utredningen ej begränsas till endast rovfåglarna, utan att den kommer att omfatta samtliga de fågelarter, vilkas skyddande ur de i motionen angivna synpunkterna kan anses lämpligt.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att första kammaren måtte för sin del besluta,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning vidtaga lämpliga åtgärder till skyddande av sådana fågelarter, för vilka ur naturskyddssynpunkt och med hänsyn till deras betydelse för lant- och skogshushållningen beredande av skydd må anses önskvärt, samt, därest för ändamålet riksdagens medverkan erfordras, därom till riksdagen inkomma med förslag.

Stockholm den 17 mars 1916.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Nylander, Danström*, Steffen, Kjellgren, Tisell*, Alkman* och Larson.

*) Har ej närvarit vid utlåtandets justering.

Bilaga 1.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 22 februari 1916 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att avgiva underdånigt utlåtande över en inom riksdagens andra kammare av herr Rydén m. fl. avgiven motion, nr 202, vari föreslås, att riksdagen ville i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes efter verkställd utredning och undersökning vidtagna lämpliga åtgärder till skyddande av sådana fågelarter, för vilka ur de i motionen framhållna synpunkter skydd funnes böra beredas, samt, därest för ändamålet riksdagens medverkan erfordrades, därom till riksdagen inkomma med förslag.

Till följd av sagda nådiga remiss får lantbruksstyrelsen uttala att ur lantbrukets och fiskerinäringens intressen det kunde vara av betydelse, att en sådan utredning och undersökning, som i motionen avses, komme till stånd.

Remissakten återställles.

Stockholm den 24 februari 1916.

Underdånigst

På lantbruksstyrelsens vägnar:

Fredrik Egerström.

E. Wilh. Ewe.

Osc. Nordqvist.

Bilaga 2.

Till Konungen.

I en inom riksdagens andra kammare av herr Rydén med flera avgiven motion, nr 202, har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t tacktes efter verkställd utredning och undersökning vidtagna lämpliga åtgärder till skyddande av vissa rovfåglar samt i övrigt sådana fågelarter, som äro i avtagande i den grad, att de med hänsyn till deras betydelse för lant- och skogshushållningen samt ur naturskyddssynpunkt finnas böra beredas skydd.

Efter det att jämlikt 46 § riksdagsordningen vederbörande utskott anhållit om domänstyrelsens yttrande över sagda motion, har Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 22 denna månad anbefallt styrelsen däröver avgiva underdånigt utlåtande, och får till åttlydnad härav styrelsen med remissaktens återställande i underdånighet anföra följande:

Motionärerna hava framhållit hurusom vissa rovfåglar, i främsta rummet ugglorna, vråkarna och tornfalken, kunde räknas till åkerns och skogens skyddsandar

på grund av den ovärderliga nytta de gjorde jordbruket och skogsbruket genom att de efterhölle de skadliga gnagarna. Andra rovfåglar, exempelvis örnarna, jaktfalken och pilgrimsfalken, gladan, kärrhöken med flera, hörde till de djurarter, som på senare tider avtagit i antal till den grad, att de i stället för att utsättas för förföljelse borde skyddas såsom levande naturminnesmärken. Förföljelsen mot rovfågelnar tog ock ofta former, som uppenbart strede mot djurskyddets och naturskyddets enklaste fordringar, vilket förhållande ävenledes vore ett skäl, som talade för beredande av skydd åt dessa fåglar.

Det kan icke förnekas, att de flesta av våra större rovfåglar äro utsatta för mycket stark förföljelse av såväl jaktmarksinnehavare som ock fågel- och äggsamlare. Av sådan orsak hava särskilt vissa arter i det närmaste utrotats, andra åter i betydande grad avtagit i antal, varjämte de områden, där de häcka, alltmer begränsats. Sålunda har den förr så vanliga gladan nästan helt och hållet försvunnit, och är det ytterst sällsynt att numera få se denna fågel. Vår största rovfågel, kungsörnen, har ock i hög grad efterhållits, så att den numera knappast torde förekomma annat än i de nordligaste fjälltrakterna. Även där är den dock fortfarande föremål för förföljelse; särskilt söker man bemäktiga sig örnens ägg, vilka av äggsamlare betalas högt. Under fågelns flyttningar utsättes den ock för faror av alla slag, varvid säkerligen ett jämförelsevis stort antal bringas om livet, vartill särskilt torde bidraga det höga pris den betingar hos naturaliehandlare m. fl. Med kungsörnen ungefär jämförlig minskning i stammen har inträtt beträffande jakt- och pilgrimsfalkarna, kärrhöken samt havsörnen.

Av förenämnda rovfåglar hänföras i lag om rätt till jakt den 8 november 1912 örn och falk till »skadliga djur». Dessa fåglar räknades ock i 1864 års jaktstadga till skadliga rovdjur. Enligt sistnämnda stadga ägde envar, som tillfälligtvis anträffade skadliga djur, fälla och behålla dem, under det att jämlikt nu gällande lag om rätt till jakt denna bestämmelse äger tillämpning allenast beträffande varg, järv och sälhund, varemot i fråga om övriga skadliga djur, således även örn och falk, är stadgat, att sådant djur må, om det inkommer i gård eller trädgård, där dödas och behållas av den, som där bor eller trädgården innehar, så ock av deras folk, ändock att jakträtten därstädes tillkommer annan. Personal vid skogsstaten må ock jämlikt 3 mom. av nådiga kungörelsen angående grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt den 8 november 1912 idka jakt efter skadliga djur å vissa kronans marker, som tillhöra deras tjänstgöringsområde.

Efter det att vid 1904 års riksdag fråga väckts om vidtagande av åtgärder till skydd för vårt lands natur och minnesmärken och i anledning därav jämlikt Eders Kungl. Maj:ts bemyndigande särskilda sakkunniga inkallats att inom jordbruksdepartementet biträda med frågans utredande, avgåvo dessa den 4 december 1907 ett vidlyftigt betänkande, vilket innehöll bland annat förslag till ändring i vissa delar av då gällande jaktstadga. Bland annat föreslogs därvid, att örn och falk skulle utgå ur förteckningen över så kallade skadliga djur, vilka enligt nämnda stadga finge av en var dödas, varhelst de tillfälligtvis anträffades. I avgivet underdånigt yttrande över nyssnämnda förslag biträdde domänstyrelsen de sakkunnigas hemställan beträffande nyssnämnda fåglar.

Även de så kallade jaktlagssakkunniga hemställde i sitt den 23 december

1909 avgivna förslag till revision av jaktlagstiftningen, att nyssnämnda fåglar borde uteslutas ur berörda förteckning. Ehuru sistnämnda sakkunniga föreslagit, att stadgandet rörande rätt att döda skadliga djur skulle erhålla den ändrade lydelsen, som innehålles i 12 § av nu gällande lag om rätt till jakt, fann domänstyrelsen sig fortfarande böra tillstyrka, att örn och falk avfördes ur berörda förteckning. 1912 års riksdag ansåg emellertid vid behandling av Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till lag om rätt till jakt, varuti Eders Kungl. Maj:ts funnit skäligt beakta de av förenämnda sakkunniga och domänstyrelsen anförda skäl i fråga om beredande av visst skydd för örn och falk, att nämnda fåglar skulle upptagas i förteckningen öfver skadliga djur.

I en inom första kammaren vid 1914 års riksdag väckt motion hemställdes, att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring av 13 § i lagen om rätt till jakt, att örn och falk icke vidare skulle räknas till skadliga djur. I öfver motionen avgivet utlåtande erinrade jordbruksutskottet bland annat, att begreppet skadliga djur uti den mening, varuti det ifrågakomme i jaktlagen, ägde jakträttslig betydelse endast i så hänseende, att dels innehavare av gård eller trädgård, i vilken skadligt djur inkommit, ägde rätt döda och behålla detsamma, oberoende av vem jakträtten därstädes eljest tillkomme, dels jämlikt 3 mom. i nådiga kungörelsen den 8 november 1912 angående grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt personal vid skogsstatea kunde anställa jakt efter sådant djur å vissa kronans skogar inom tjänstgöringsområdet, utan att domänstyrelsen såsom beträffande annat vilt, särskilt behövde lämna tillstånd därtill, dels ock jämlikt jaktstadgans 8 § sax finge begagnas vid fångandet av sådana fåglar, som enligt lag om rätt till jakt räknades till skadliga djur. All jakt efter örn eller falk, som ej företoges antingen av jakträttsinnehavaren eller i enlighet med nyssnämnda stadgande, vore sålunda att betrakta såsom olaglig. Då såsom motionären medgivit örnarna och de flesta inom landet förekommande falkarterna faktiskt vore öfvervägande skadliga, hemställde utskottet, jämväl med hänsyn därtill, att riksdagen så nyligen som vid den nya jaktlagens beslutande år 1912 ansett att tillräckliga skäl sagnats för uteslutande av örn och falk från de i 13 § uppräknade skadliga djur, att motionen icke måtte av riksdagen bifallas. Riksdagen biföll ock utskottets hemställan.

Såväl kungsörn och havsörn som ock jaktfalk och pilgrimsfalk måste anses vara i öfvervägande grad skadliga, då deras huvudsakliga föda utgöres av så kallat matnyttigt vilt, även om exempelvis pilgrimsfalken ej heller försmår kråkor och kajor med flera från lantbrukets synpunkt öfvervägande skadliga djur. Omförmälda rovfåglar hava emellertid varit utsatta för sådan förföljelse, att deras antal nedgått högst betydligt, i följd varav de, synnerligast örnarna och jaktfalken, måste betecknas såsom sällsynta. Den skada, de numera åstadkomma på nyttigt vilt, kan av sådan anledning icke anses vara av nämnvärd betydelse.

Av övriga i vårt land förekommande falkarter äro lärkfalken och stenfalken allmänna, ehuru den sistnämnda ej annat än i undantagsfall häckar annorstädes i landet än i fjälltrakterna. Bägge dessa arter kunna visserligen emellanåt livnära sig av insekter, men i stort sett måste de räknas bland småfåglarnas värsta fiender. Tornfalken, som är en bland de mera vanliga rovfåglarna i södra och mellersta delarna av landet, måste däremot anses vara en i öfvervägande grad

nyttig fågel, då den nämligen anses mera sällan angripa småfåglar eller förtära deras ägg utan i huvudsak lever av råttor, sorkar, grodor, insekter m. m.

Ehuru, såsom härovan anförts, ett uteslutande av örn och falk från gällande jaktlagsförteckning över skadliga djur icke kan i nämnvärd grad bidra till deras skyddande, och ehuru dessa fåglar i allmänhet äro fiender till de för människan nyttiga djuren, såväl det jaktbara villebrådet som ock de mindre fåglarna, vilka bistå människan i kampen mot de ur skogsskötselns och jordbruksnäringens synpunkter skadliga insekterna, håller dock styrelsen före, att åtminstone örnarna och de större falkarna, jaktfalken och möjligen pilgrimsfalken, böra i betraktande av deras allt större sällsynthet avföras från nyssnämnda förteckning. Det måste jämväl anses vara oriktigt, att tornfalken är inbegripen bland de skadliga djuren.

Huruvida och i vilken omfattning nyssnämnda och andra i motionen omförmälda fåglar böra genom statsmakternas ingripande lämpligen beredas mera verksamt skydd än det, som kan tillkomma dem på den grund, att de icke i gällande jaktlag räknats till skadliga djur, synes styrelsen böra bliva föremål för särskild utredning rörande de skilda arternas högre eller lägre grad av skadlighet samt mer eller mindre sällsynta förekomst. Det synes styrelsen emellertid önskvärt, att vissa av dessa fåglar böra bliva föremål för sådant särskilt skydd, och anser sig styrelsen sålunda böra ansluta sig till det väckta förslaget om närmare utredning av frågan.

Stockholm den 29 februari 1916.

Underdånigst

Karl Fredenberg.

Th. Hermelin.

Conrad Stiernspetz.

Arne Chatillon-Winbergh.

Bilaga 3.

Till riksdagens andra kammars femte tillfälliga utskott.

Genom skrivelse från utskottet den 19 februari, har styrelsen för Svenska Skogsvårdsföreningen blivit anmodad att avgiva yttrande över en inom andra kammaren av herr Rydén m. fl. avgiven motion nr 202 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skydd av vissa fåglar.

Med anledning härav får styrelsen hänvisa till bilagda utredning av styrelsens vice ordförande professor A. Wahlgren samt framhålla, att en utredning i av professor Wahlgren antydd riktning lätteligen borde kunna ske genom till Kungl. Maj:ts disposition stående egna organ, företrädesvis inom domänstyrelsen och under densamma lydande tjänstepersonal samt vid skogshögskolan.

Stockholm den 28 februari 1916.

F. Cl:son Wachtmeister.

Gunnar Schotte.

Anmodad göra ett uttalande över en av herr Rydén i Malmö m. fl. till riksdagens andra kammare avgiven motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skydd för vissa fågelarter, får jag härmed anföra:

Att flera arter rovfåglar så avtagit i antal eller förekomma så sällsynt, att deras fredande på ena eller andra sättet, trots den skada de kunna åstadkomma, är från naturskyddssynpunkt önskvärt, därom äro säkerligen alla naturvänner ense. Så torde vara fallet i fråga om örnarna, jaktfalken, fiskgjusen, gladan och kärrhökarna. Beträffande övriga av motionärerna omnämnda fågelarter äro meningarna däremot mera delade, dels därför att dessa fåglar icke anses vara särskilt sällsynta eller utsatta för någon ödeläggande förföljelse, dels därför att de göra en viss skada, vars storlek kan uppskattas synnerligen olika vid skilda synpunkter och förhållanden. Frånser man de ovannämnda, i föreliggande hänseenden tämligen oomtvistade arterna, och skärskådar de återstående med hänsyn till deras förekomst, förföljelse, skadlighet, nyttighet m. m. som på frågans avgörande kan äga något inflytande, så te sig förhållandena mycket olika för de särskilda arterna.

Pilgrimsfalken är inom norra delarna av landet, särskilt de mera bergiga, ännu icke avgjort sällsynt och är där icke heller utsatt för någon vidare förföljelse. I sydligare landskap förekommer han mera sporadiskt, häckande i branta klippväggar helst i närheten av vattendrag eller vid havskusterna; utom vid boet är han svåråtkomlig. Till det matnyttiga villebrådet, särskilt vadare och andfåglar, är han en svår fiende, och trots sin fulländade kroppsbyggnad och flygförmåga, som måste väcka beundran, kan han knappast anses fullt förtjäna lagens hägn.

Av övriga falkarter är tornfalken utan tvivel till övervägande grad nyttig, lärk- och dvärgfalken, i synnerhet den senare, däremot i viss mån skadliga genom att fånga en del insektätande fåglar. För någon egentlig förföljelse, som kan äventyra artens forbestånd, är väl ingen av dem utsatt, och några direkta skäl för deras fredande föreligger enligt min uppfattning icke.

De tre vråkarter, som härska i vårt land, äro för åkerbruket mer eller mindre nyttiga såsom sorkdödare. Utom under flyttningstiderna vår och höst förekomma de emellertid under häckningstiden företrädesvis i mera sammanhängande skogs-trakter, fjällvråken nästan uteslutande i fjällbygderna, och den nytta de genom efterhållande av de små gnagarna här kunna åstadkomma är säkerligen helt ringa och motväges av den, i dessa områden antagligen även tämligen betydelselösa skada de göra genom att fånga en eller annan fågel- eller harunge. Deras nyttighet ökas otvivelaktigt i samma mån de uppträda talrikt inom odlade områden, och de kunna därför under flyttningarna få en viss betydelse, då de någon tid uppehålla sig inom sådana trakter. Samtidigt kan emellertid deras skadegörelse bliva kännbar nog för den här alltmera utbredda jaktkulturen, i det att de ej sällan slå sig på att tillgripa t. ex. fasankycklingar. Att döma av den ofantliga mängd vråkar, som under flyttningstiderna passera våra sydliga landskap, finnes för närvarande ingen fara för släktets forbestånd eller alltför starka förminskande, även om vid enstaka tillfällen något hundratal skulle fällas av en ivrig skytt och åtskilliga andra falla offer för sin ödesdigra likhet med duvhöken. För en allmän-nare direkt förföljelse äro de icke utsatta.

Rörande ugglesläktet är ett bestämt avgörande av de olika arternas övervägande nyttighet eller skadlighet kanske svårare än i fråga om vråkarna. Nästan alla arterna leva till stor del av de smärre gnagarna, sorkar, råttor och ekorrar, men jämsides med denna nytta vålla de ej ringa skada, de mindre arterna t. ex. sparvuggla och pärluggla genom att gripa en del småfåglar, de medelstora och större arterna genom att ävenledes döda matnyttiga fåglar och deras ungar samt harar. Berguven, fjällugglan, slagugglan och t. o. m. den ganska småvuxna hökugglan äro i sistnämnda hänseenden för jakthushållningen uppenbart skadliga, något som i viss mån även är fallet med lappugglan och kattugglan. Frånser man de arter, som redan äro genom särskilda förordningar skyddade, nämligen hornugglan, jordugglan och tornugglan, är ugglornas ställning till lanthushållningens olika grenar sådan, att den nytta de göra på ett håll kompenseras av den skada de göra på ett annat. Frågan blir då, om någon av arterna är utsatt för sådan förföljelse eller är så sällsynt, att den från naturskyddssynpunkt bör skyddas. Utan att vilja fälla ett bestämt omdöme härutinnan, håller jag dock före, att man endast beträffande lappugglan och slagugglan kan säga, att deras sällsynthet skulle betinga någon fridlysning. Dessa liksom pärlugglan och sparvugglan fällas emellertid endast mera tillfälligtvis, men deras ägg äro eftersökta av naturaliehandlare. Genom sin övervägande förekomst i större skogstrakter, de två förstnämnda t. o. m. i nordliga ödebygder, äro dessa fyra arter i regel svåråtkomliga och således föga i behov av skydd. Kattugglan, som gärna vistas intill bebyggda orter, är i större delen av landet allmän. Om hon än ofta nog fälles av okynnesskyttar och inom områden där en intensivare jaktvård äger rum med fog efterhålles, sker detta i stort sett icke i sådan utsträckning, att någon fara för artens alltför starka decimering till förfång för åker- eller skogsbruk kan anses uppstå.

Beträffande slutligen korpen, så är han en ståtlig fågel, vilken i södra delarna av landet säkerligen avsevärt avtagit i antal. I nordligare delar av landet är han ej alldeles sällsynt där för hans levnadssätt lämpliga betingelser finnas. Han håller helst till i bergbundna trakter i närheten av större innanvatten eller vid havskusterna. Han har gjort sig känd som en svår rövare av på marken häckande fåglar, ägg och ungar, varjämte han även någon gång torde förgripa sig på större djurs späda ungar. Han är överallt där han anar någon fara skygg och svåråtkomlig t. o. m. vid boet, som merendels lägges å otillgängliga ställen. Hans avtagande i antal torde knappast kunna bero av direkt förföljelse från människans sida.

Av vad sålunda anförts, torde framgå, att enligt min uppfattning några tungt vägande skäl till en utsträckt fredning av rovfåglarna knappast kunna anses föreliggande utom beträffande örnarna, fiskgjusen, gladan, kärrhökarna och jaktfalken. Ett visst fog för fredning i någon form förefinnes dock även i fråga om korpen.

De utvägar motionärerna anvisat till förekommande av den enligt deras mening försiggående förödelsen av rovfåglarna synas mig därför alltför vittgående. Ihågkommas bör att flera av dessa fåglar, nämligen örn, berguv, hök och falk från att enligt 1864 års jaktstadga få dödas varhelst de tillfälligtvis anträffas, numera enligt 1912 års jaktlag — med vissa undantag — endast få fällas av jakträttsinnehavare. Det ligger således i markägarens eller jordarrendatorns makt att, därest

han skulle finna så önskvärt, freda dessa jämte övriga rovfåglar, inom sitt brukande-rättsområde. Säkerligen skulle man kunna vinna ett värdefullare skydd åt de rovfåglar, som äro till övervägande grad nyttiga, genom att sprida upplysning härom i folk- eller andra skolor än genom lagstadganden, vilka i många fall skulle vara till hinders vid skyddande av hemfåglar eller för den i åtskilliga landsändar sig utvecklande jakthushållningen och sålunda locka till överträdelse. Användande av sax samt skytte vid boet äro exempelvis de enda medel, som med någon framgång kunna användas mot de för både tamfåglar och mindre villebrådsarter mycket farliga rovfågelnarna duvhök, sparvhök samt berguv, och ehuru båda sätten kunna, allrahelst där de omdömeslöst användas, åsamka fåglarna lidande, så måste dock deras tillgripande anses försvarligt, om man överhuvud taget medger att människan äger rätt bekämpa de djurarter, som vålla henne skada. I detta hänseende må erinras om det missnöje, som särskilt i Norrland uppstått på grund av det i 1912 års jaktstadga tillkomna förbudet mot användande av sax för fångst av däggdjur. Skytte för uv är likaledes ett mycket verksamt medel till efterhållande av de på många orter massvis uppträdande, för lantbrukshållningen i flera avseenden skadliga kråkorna, och om än detta skytte skulle på ett eller annat håll hava missbrukats genom hänsynslös användning mot de i allmänhet relativt nyttiga vråkarna, så är detta undantagsfall, som ej böra vara tillräckligt motiv för en lagstiftning.

Ehuru jag således icke kan obetingat instämma i motionärernas uppfattning om behovet av skydd för alla de av dem uppräknade rovfågelnarna och om de medel, som härvid angivits eventuellt böra tillgripas, så vill jag dock gärna erkänna, att den väckta frågan från djurskyddssynpunkt är av stort intresse, och då den till sin natur är ganska komplicerad, håller jag före, att en utredning skulle i flera hänseenden kunna vara till gagn.

Stockholm, Skoghögskolan den 27 februari 1916.

Vördsamt

A. *Wahlgren.*

Bilaga 4.

Till ordföranden i andra kammarens femte tillfälliga utskott.

Till svar på ärade skrivelsen av den 19 sistlidne februari med begäran om ett uttalande rörande den i riksdagen väckta motionen om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skydd för vissa fåglar få vi härmed anföra följande.

Skyddandet av vår svenska rovfågelfauna är en naturskyddsfråga av den allra största vikt, som länge diskuterats inom intresserade kretsar, och de därvid framlagda synpunkterna äro i huvudsak de samma, som utvecklas i den föreliggande

motionen. Det gäller här att genom lämpliga åtgärder söka inskränka den alltför ivriga förföljelsen mot rovfågarna i allmänhet samt att genom fridlysning bereda nödigt skydd dels åt de rovfåglar, som på grund av sin sällsynthet äro i fara att utrotas, dels åt sådana arter, som måste anses avgjort nyttiga för jordbruk och skogshushållning. Till den förra kategorien av rovfåglar höra i främsta rummet örnarna och ädelfalkarna, gladan, kärrhökarna, fiskgjusen och tornugglan, till den andra äro i synnerhet att räkna tornfalken, ormvråken och de flesta av våra ugglearter.

Kungsörnen träffas numera häckande endast här och där i våra nordligaste landskap, företrädesvis i fjälltrakterna. Huru avlägsna och svårtillgängliga hans häckningsplatser än äro, uppsökas de dock av personer, som eftersträva de sällsynta fåglarnas skinn och ägg. För en liknande förföljelse utsättes även den präktiga jaktfalken i de fjälltrakter, där han ännu lever kvar. Havsörnen häckar fortfarande ehuru mycket sparsamt på några ställen utmed våra kuster och vid några större insjöar, men då han sällan eller aldrig lämnas i fred vid sina boplatser, synes det endast vara en tidsfråga, när han skall bliva fullständigt utrotad. Gladan, som ännu för en mansålder sedan var jämförelsevis allmän i södra och mellersta Sverige, har på senare tider till den grad avtagit i antal, att hon numera måste betecknas såsom en av våra allra sällsyntaste rovfåglar. Pilgrimsfalken fördrives från den ena gamla häckningsplatsen efter den andra och blir år ifrån år allt sällsyntare. Bruna kärrhöken, som är bofast endast på några få lämpliga lokaler inom landet, har vid sin förnämsta häckningsplats, sjön Tåkern, de senaste åren varit föremål för en hänsynslös förföljelse såväl från ortsbefolkningens som från vissa samlares sida. Vad fiskgjusen beträffar har man kunnat konstatera, att han åtminstone i vissa trakter avtagit i betänklig grad, sedan man börjat tillgodogöra sig sådana gamla torrfuror, i vilka han med förkärlek bygger sitt näste. Tornugglan slutligen, som förekommer endast på några få ställen i Skåne, är visserligen i likhet med jordugglan och hornugglan enligt förordningen om skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar fridlyst under häckningstiden. Fråga är dock om icke fridlysning året om vore på sin plats, då det gäller en på samma gång så ytterst sällsynt och nyttig fågel som tornugglan.

I samband med de rovfågelarter, som på grund av sin sällsynthet förtjäna att skyddas såsom »levande naturminnesmärken», nämnes i motionen med rätta även korpen, vilken på senare tider så gott som helt och hållet försvunnit från stora delar av vårt land.

Enstaka försök ha gjorts att med tillhjälp av naturskyddslagen bereda skydd åt vissa sällsynta rovfåglar vid deras häckplatser. Det ligger emellertid i öppen dag, att sådana åtgärder varken kunna bliva så allmänna eller så verksamma, att respektive fågelarters fortbestånd därigenom betryggas.

I den på goda grunder skarpt klandrade § 13 i 1912 års lag om rätt till jakt betecknas falkarna i allmänhet såsom »skadliga djur». Och dock ha vi bland våra inhemska falkarter åtminstone en, nämligen tornfalken, vars stora nyttighet som rätt- och sorkjägare är allmänt erkänd och som också därför sedan länge varit fridlyst i de flesta europeiska länder, där man över huvud befattat sig med fågel-skydd i någon form. Vråkarna, som av samma anledning numera äro fridlysta

såväl i Danmark som i en del tyska förbundsstater, utsättas hos oss ännu alltför jämt för en förödande förföljelse. Särskilt den nyttiga ormvråken får blott alltför ofta sätta livet till på grund av en knappast ursäktlig förväxling med duvhöken, och det har länge varit ett känt förhållande att en mycket stor procent av de »hökar», för vilka skottpenningar årligen utbetalas i vårt land, till följd av bristfällig kontroll i verkligheten utgöres av ormvråkar. I flera europeiska stater äro alla eller åtminstone de flesta ugglor skyddade såsom varande nyttiga för jordbruket. Hos oss ha hittills endast tre ugglearter kommit i åtnjutande av fridlysning.

Från utlandet skulle kunna anföras ytterligare en hel del exempel på åtgärder till rovfåglarnas skyddande, vidtagna dels i naturskyddssyfte, dels i jordbrukets intresse. Flerstädes i Tyskland hava örn, glada, pilgrimsfalk, fiskgjuse och andra av utrotning hotade roffåglar tagits under lagens hägn. I nyssnämnda land ävensom i Danmark, där rovfågelpremieringen tidigare praktiserats i långt större utsträckning än hos oss, har man på senare tider mer och mer börjat övergiva detta system. I England finnes en lag, varigenom rovfågelfångst med pålsax strängeligen förbjudes. Några särskilda fridlysningstider för rovfåglarna har man där knappast behov av, enär alla vilda fåglar utan undantag alltsedan 1880 äro fridlysta under tiden 1 mars—15 sept.

Av det ovan anförda torde framgå, att många av våra svenska rovfågelarter äro i stort behov av verksamt skydd och att vi i detta avseende inta en efterbliven ståndpunkt i jämförelse med utlandet.

På samma gång vi sålunda uttala våra varmaste sympatier för motionens syfte, anse vi oss emellertid böra framhålla önskvärdheten av att den föreslagna sakkunniga utredningen måtte komma att utsträckas även till andra svenska fåglar, som fortfarande äro i saknad av lagligt skydd, och bland vilka det finnes åtskilliga ur naturskyddssynpunkt intressanta och värdefulla arter.

Stockholm den 4 mars 1916.

För Svenska Naturskyddsföreningens styrelse:

Louis Améen.

Thor Högdahl.

Bilaga 5.

Herr ordföranden i riksdagens andra kammars femte tillfälliga utskott.

Med anledning av eder den 19 dennes dagtecknade begäran, att jag skulle meddela min uppfattning av det spörsmål, som framföres i en av herr Rydén

m. fl. avgiven motion nr 202 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skydd för vissa fåglar, får jag anföra följande.

Sveriges likasom de flesta kulturländers vilda djurvärld har så småningom men synnerligast under senaste mansålder i hastigare tempo än förut undergått rätt betydande förändringar, i det att några arter, t. ex. bland våra fåglar, kajor, sothöns, doppingar och även svanen avsevärt tilltagit i antal, under det andra såsom åtskilliga vadarefåglar, blåkråkan, några större rovfåglar m. fl. blivit allt sällsyntare. Orsakerna härtill äro utan tvivel flere, såsom kärrmarkers torrläggning, jordens allt mer utsträckta odling, skogarnas vård och användande, tävlan mellan olika djurarter m. m. Förändringarna inom den högre djurvärlden bero sålunda icke blott eller ens huvudsakligast på människans direkta åtgöranden — skydd eller förföljelse — ehuru naturligtvis dessa också i sin mån medverka. Man kan sålunda icke räkna på att genom lagstiftning ha i sin hand att i önskvärd grad reglera de vilda djurens förekomst och utbredning i vårt land. Å andra sidan kan dock givetvis med detta medel åtskilligt uträttas, i vissa fall, såsom erfarenheten visar, t. o. m. ganska mycket.

Med denna reservation i fråga om de åsyftade åtgärdernas fulla effektivitet, kan jag ej finna annat än att vad i motionen anföres i allt väsentligt är fullt riktigt och utan tvivel såväl ur lantmanna- som naturskyddssynpunkt värt allt beaktande. Särskilt skulle jag vilja understryka vad motionärerna yttra om »skottpenningar». F. n. torde icke i vårt land förefinnas behov att med »skottpenningar» uppmuntra nedläggandet av något rovdjur eller någon rovfågel. Däremot innebära dessa belöningar en frestelse till oärlighet, som synnerligen ofta ej kunnat motstås. Det är nog ej blott »skottpenningarna» för duvhök som missbrukats. En stor del av de belöningar t. ex., som utdelats för vargars nedläggande, har nog i själva verket erhållits för valpar av lapphundar och även andra hundar.

Slutligen tillåter jag mig framhålla, att om skydd för vissa större rovfåglar skall kunna åstadkommas, så torde det icke vara tillräckligt att stadga förbud för jakt å dessa under vissa tider, utan det måste nog också sörjas för skydd för deras häckplatser. De flesta av dessa fåglar häcka i höga gamla träd eller på klippor och trivas endast på ödliga trakter samt kräva vidsträckta jaktmarker. Tornfalkarna, som i motionen särskilt omtalas och som ju trivas i människors närhet, torde ha avtagit i antal huvudsakligen därför, att de svärmar av kajor, som slagit sig ned vid falkarnas gamla boplatser, betagit dem all trevnad.

Uppsala den 24 februari 1916.

A. Wirén,

professor i zoologi vid Uppsala universitet.

Bilaga 6.

Till ordföranden i andra kammarens femte tillfälliga utskott.

I skrivelse av den 19 dennes har utskottet genom Eder anhållit om ett uttalande angående det spörsmål, som framförts genom den inom andra kammaren

av herr Rydén m. fl. avgivna motionen nr 202. På grund härav vill jag framhålla, att jag till fullo delar de synpunkter, som motionärerna utveckla och är livligt övertygad om vikten av att en utredning företages i det angivna syftet.

Lund den 22 februari 1916.

Vördsammast
Hans Wallengren.
Professor i zoologi vid Lunds universitet.

Bilaga 7.

Till ordföranden i riksdagens andra kammares femte tillfälliga utskott.

Anmodad att yttra mig om en av herr Rydén m. fl. avgiven motion, nr 202, får undertecknad härmed vördsamt avgiva följande uttalande.

- I. Bland våra rovfåglar ha flera nu otvivelaktigt blivit så pass sällsynta, att de ej i främsta rummet böra behandlas ur nyttighetssynpunkt utan ur natur-skyddssynpunkt. Till denna grupp anser jag böra räknas:
 - 1) *Havsörnen*, som aldrig varit allmän och nu är på väg att utrotas i Sverige.
 - 2) *Kungsörnen*, som numera inom Sverige endast torde häcka i de otillgängligaste fjällen och norrlandsskogarna. Det talrika örnsträck, som höstetid går över vissa delar av södra Öland och södra Skåne, särskilt Skanörs Ljung, torde åtminstone delvis bestå av örnar från länder öster om Bottenhavet och kan här lämnas ur räkningen.
 - 3) *Gladan*, som på de sista årtiondena i hög grad avtagit och numera endast häckar på få trakter och även där i ringa antal.
 - 4) *Den bruna kärrhöken*, vilken nu är sällsynt som häckfågel. Han finnes endast vid jämförelsevis få, för honom särskilt lämpliga vassrika grunda sjöar såsom Tåkern, Hjällstaviken m. fl. och även där i mycket begränsat antal.
 - 5) *Fiskgjusen* bör nog räknas till denna grupp, då han inom de senaste årtiondena i hög grad minskats åtminstone i södra och mellersta Sverige.
 - 6) *Bivråken*, som avtagit och särskilt ofta av misstag inlämnas till premiering.
 - 7) *Korpen*, som numera, om man möjligen undantager Bohuslän, Blekinge och vissa trakter i Norrland, mycket starkt avtagit.
- II. Till en annan grupp räknar jag sådana oskadliga eller nyttiga rovfåglar, som ofta äro utsatta för förföljelse, vare sig av misstag (på grund av förväxling), av rent okynne eller på grund av ovist jaktvårdsintresse. Hit höra: *vråkarna*, *ugglorna* (dock ej fjällugglan, kattugglan och berguven), *tornfalken* och *blå kärrhöken*.
- III. Slutligen ha vi en grupp av övervägande skadliga rovfåglar, som ännu äro så pass vanliga, att någon fara för deras utrotande för närvarande ej synes

mig föreligga. Hit räknar jag i främsta rummet *duvhök* och *sparvhök*, *fjällugglan* och *kattugglan* (utom möjligen i Skåne). Till denna grupp räknar jag även, ehuru med en viss tvekan och under förutsättning av förbud mot premier, följande: *berguv*, *pilgrimsfalk*, *jaktfalk*, *stenfalk* och *lärkfalk*.

De två första ovan omnämnda grupperna böra enligt min åsikt beredas det skydd lagen kan lämna och den tredje gruppens medlemmar visserligen hållas inom rimliga gränser, men dess utrotande är ingalunda önskvärt.

Rörande de i motionen berörda sätten att bereda rovfågarna lämpligt skydd anser jag:

- 1) att all fångst med sax förbjudes. Den torde i de flesta fall, där det verkligen är av nöden att strängare efterhålla rovfåglar (t. ex. vid fasanerierna), kunna ersättas med fångst genom slagnät och bulvan, varvid möjlighet finnes att lössläppa mindre skadliga eller sällsynta rovfåglar, som mer sällan och om uttrycket tillåtes mer av misstag gå på fågelrov.
- 2) att utbetalande av skottpengar för hök och andra rovfåglar (men ej för kråkor) förbjudes. Detta torde vara av största vikt, då därigenom det särskilt bland allmogeskyttar ej ovanliga hänsynslösa dödandet av alla rovfåglar och rövandet av deras bon upphör eller åtminstone ej uppmuntras.
- 3) att samtliga rovfåglar hörande till grupperna I och II här ovan fridlysas året om eller åtminstone grupp I året om och grupp II från 1 mars—1 september.
- 4) att all äggning ur rovfågelbon förbjudes.
- 5) att export av levande berguv förbjudes.
- 6) Däremot synes mig ej förbud av skytte för uvbulvan böra införas, då detta skytte, utom i vissa trakter av Skåne, väsentligen torde gå ut över kråkan, som onekligen är en för den vilda liksom för allt rikare fågelliv skadlig fågel, och som dessutom, på grund av sin stora begåvning, nog vet att själv skydda sig mot utrotning.
- 7) Vidare bör naturligtvis tillfälle beredas våra muséer samt möjligen på dispensvägen vissa betrodda naturaliefirmor rätt till undantag från blivande förbud.

Av ovanstående torde framgå, att jag i denna fråga i allt väsentligt är av samma mening som motionärerna. Då emellertid verkligt framgångsrik lagstiftning i jakt- och naturskyddsfrågan är förenad med stora svårigheter, mest på grund av den hos allmänheten i slika ting förefintliga stora bristen på kunskap, torde en av sakkunniga verkställd ytterligare utredning vara önskvärd, varvid även naturskyddsintresserade sakkunniga böra beredas tillfälle att yttra sig.

Göteborg den 24 februari 1916.

L. A. Jägerskiöld.

Professor i zoologi vid Göteborgs högskola.